

Mammadova G., PhD in history, Institute of History Azerbaijan National Academy of Sciences (Azerbaijan, Baku), matlabm@yandex.com

Russian expansion in the coastal areas of Shirvan and its consequences

The expansion of the Russian empire in the coastal areas of Shirvan was associated with the plan of split of the Safavi state and the establishment of control over the important trade routes. The appearance of Russian troops was met with resistance by the local population, and a tough stance by the Ottoman Empire. The Ottoman Empire could not prevent the Russian approach to its borders and spread of its influence on the Turkic-Muslim peoples of the Caucasus.

Keywords: the Safavi state, the Russian Empire, the Persian campaign of Peter I.

Мамедова Г., доктор філософії з історії, Інститут історії Національної академії наук Азербайджану (Азербайджан, Баку), matlabm@yandex.com

Російська експансія в прибережну частину Ширвана та її наслідки

Експансія Російської імперії в прибережну частину Ширвана була пов'язана з планом розчленування Сефевідської держави і встановленням контролю над важливими торговельними маршрутами. Поява російських військ зустріло опір місцевого населення, і жорстку позицію з боку Османської імперії, яка не могла допустити наближення Росії до своїх кордонів і поширення її впливу на тюрко-мусульманські народи Кавказу.

Ключові слова: Сефевідська держава, Російська імперія, Перська похід Петра I.

* * *

УДК 94(73)«1953/2000»:329.11+327]

Мочалов Є. А.,

аспірант, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), Mochalov.ml@gmail.com

Діяльність Джин Кіркпатрік на посаді представника США в ООН (1981–1985 рр.)

Аналізується діяльність Джин Кіркпатрік на посаді представника США в ООН як приклад одного з найвищих залучень неоконсерваторів до державної влади. Автор доходить висновку про те, що, хоча дипломатична посада Кіркпатрік і була одною з найвищих, вона не мала значної можливості впливати в житті неоконсервативну концепцію зовнішньої політики.

Ключові слова: Американський неоконсерватизм, ООН, Джин Кіркпатрік, США, холодна війна, Рональд Рейган.

Джин Кіркпатрік в 1981 р. стала першою жінкою – послом Сполучених Штатів в ООН [1, с. 153]. Крім того, вона увійшла в історію як один з перших представників неоконсервативної частини американського політичного істеблішменту, що зайняв високий державний пост і мав можливість впливати на американський зовнішньополітичний курс.

Неоконсерваторами в американській історико-політичній традиції прийнято називати групу суспільно-політичних діячів, які дотримувалися ряду відокремлених принципів в аналізі зовнішньої політики та оцінці систем національної безпеки. Основоположними серед них були антикомунізм і жорстке неприйняття принципів політики розрядки. Неоконсерватори також дотримувалися думки про інституційну слабкість системи міжнародної безпеки, підкреслювали необхідність ефективного використання американських збройних сил, а також виключну важливість активного захисту демократичних принципів і ліберальних урядів у всіх регіонах планети.

Діяльність Дж. Кіркпатрік на посту посла в ООН, неофіційно вважається другим після держсекретаря у зовнішньополітичній ієрархії США, має ключове значення для дослідження історії неоконсервативного руху в США, його ролі і доктринальних основ. До всього іншого, період її служби в ООН (1981–1985 рр.), є одним з найбільш важливих етапів в історії міжнародних

відносин. Її каденція збіглася з поверненням до «холодної війни» і потужним тиском США на Радянський Союз у всіх сферах міжнародної політики, у всіх географічних частинах світу. Міжнародне становище перших десятиліть ХХІ ст. дало додаткові приводи звернутися до спадщини Дж. Кіркпатрік. За підсумками своєї діяльності в ООН вона приходила до невтішного висновку щодо критично низької ефективності існуючих інституцій міжнародної безпеки, що неодноразово знаходило підтвердження в історії міжнародних відносин. Криза системи ООН дійсно стало нерозв'язною проблемою, що викликає критичні оцінки багатьох дослідників, помітне місце серед яких зайняли представники неконсервативної середовища, чия роль стала особливо помітною в період адміністрацій Дж. В. Буша.

Новообраний президент США Р. Рейган призначив, члена свого передвиборчого штабу Дж. Кіркпатрік представником США в ООН 20 січня 1981. У повідомленні про призначення особливий акцент було зроблено на академічному і інтелектуальному рівні майбутнього посланця США. Крім перерахування наукових робіт та періодичних публікацій Дж. Кіркпатрік, а також її нагород, зокрема зазначалося, що вона є членом ряду суспільно-політичних організацій [2]. Більшість дослідників єдині в думці, що вирішальну роль в її призначенні на один з вищих дипломатичних посад зіграла її фундаментальна стаття «Диктаторства подвійні стандарти», опублікована в журналі *Commentary* у листопада 1979 р. [3]. Радник Рейгана з національної безпеки Р. Ален звернув увагу на цю статтю [4, с. 46]. Робота ґрунтувалася на критиці зовнішньої політики адміністрації Дж. Картера, особливо на Близькому Сході і в Латинській Америці [3]. У ній рішуче стверджувалося, що американським національним інтересам не відповідала підтримка рухів опозиційних авторитарним режимам у різних країнах некомуністичного світу, а навпаки, була вигідною підтримка самих цих режимів [4, с. 57].

Дослідник американського неоконсерватизму Дж. Ерман зазначає, що Дж. Кіркпатрік відрізнялася від більшості неоконсерваторів. Перш за все, вона не була випускницею Нью-йоркського міського коледжу і не мала єврейського походження (хоча і зауважимо зі своєї сторони, в студентстві, подібно до багатьох своїх пізніших однодумців, вона належала до молодіжних трюккістських організацій). Більш того, більшість з прибулих на держслужбу в Вашингтон новобранців з неоконсервативної репутацією були досвідченими політичними бюрократами. «Дж. Кіркпатрік ж була інтелектуалкою і багаторічним професором Джорджтаунського університету» [5, с. 149], – зазначає Дж. Ерман. Таким чином, не було випадковим те, що саме Дж. Кіркпатрік з усіх неоконсерваторів, залучених до роботи в адміністрацію Президента в 1981 р., отримала найбільш публічну зовнішньополітичну посаду.

Як зазначає історик Дж. Вінік, завдяки своєму жорсткому стилю і твердій лінії, вона стала відомою в американському політичному співтоваристві в якості «Посла від *Commentary*», соціально-політичного видання, що публікував більшість найважливіших робіт американських неоконсерваторів, а також є свого роду хрестоматією концептуальних ідей неоконсерватизму.

Перед затвердженням на посаду, Дж. Кіркпатрік, виступаючи перед сенатським комітетом з питань

зовнішньої політики, сформулювала ряд ключових принципів своєї майбутньої діяльності. «Я маю намір робити регулярний і значимий внесок у розвиток зовнішньополітичного курсу адміністрації Рейгана в ООН. Моєю роботою буде формулювати, пояснювати і захищати» [6], – заявила вона сенаторам. Як і будь-яка дипломатична діяльність, робота в ООН припускала необхідність максимально ефективного втілення зовнішньополітичних принципів нової адміністрації. Таким чином, Дж. Кіркпатрік сталося бути насамперед виконавцем і ретранслятором позиції Сполучених Штатів в ООН. Готовність Дж. Кіркапатрік саме до такого роду «роботи на адміністрацію Рейгана» пояснювалася близькістю неоконсерваторам ряду зовнішньополітичних принципів, проголошених новим президентом як під час виборчої компанії, так і в своїй інавгураційній промові.

Дж. Кіркпатрік в багатьох своїх інтерв'ю зазначала, що у неї з діючою адміністрацією було загальне розуміння базових принципів. На думку Дж. Ермана, вона не тільки визнавала те, що їх з Рейганом погляди сходяться, але й говорила від їх загального імені [5, с. 150]. Виступаючи перед Сенатом, Дж. Кіркпатрік відзначала, що США залучені в принципове ідеологічне протистояння, що торкається фундаментальних цінностей США. На її думку, наставав час, коли запобігливість США у відношення своїх ідеологічних опонентів була не на часі. Таким чином, Дж. Кіркпатрік висловлювала готовність вести жорстку ідеологічну і, як наслідок, геополітичну боротьбу з противниками США. Для неї, як, насамперед, для неоконсерватора, СРСР був безумовним і чітко персоналізованим супротивником.

Дж. Кіркпатрік чітко давала зрозуміти, що вона буде одним з головних голосів на підтримку демократичних цінностей в адміністрації Рейгана. При цьому, як і більшість представників американського неоконсерватизму, посол в ООН розділяла дуже стійке переконання про інституційну слабкість глобальних структур міжнародної безпеки. Свій скепсис Дж. Кіркпатрік делікатно висловила під час своїх слухань. Вона, зокрема зазначила, що головним завданням Сполучених Штатів є відновлення початкових зобов'язань і цінностей ООН, під якими Дж. Кіркпатрік розуміла верховенство закону, індивідуальне гідність і свободи. «Я ніколи не шукала конфронтації з ким би то, не було. Але, якщо мене до цього змушували, я це робила. Необхідно деколи нагадувати, що ми не расистська, геноцидна і імперіалістична сила», – відзначала Кіркпатрік в інтерв'ю *New-York Times* у січні 1981 [7].

С. Фінгер у своїй статті виділив кілька ключових особливостей стилю роботи Дж. Кіркпатрік в якості постійного представника США в ООН. На його думку, на цій посаді вона демонструвала кардинальні зміни в стилі і підходах, у порівнянні з усіма попередніми послами США в ООН. Єдиним винятком, дослідник вважав Денієла П. Мойніхен (посол в ООН в 1975–1976 рр.), якого історики також зараховують до числа американських неоконсерваторів. «Її політична філософія, ставлення до ООН і до африканських делегатів зокрема діаметрально протилежні поглядам Ендрю Янга (1977–1979) і Дональда МакГенрі (1979–1981). Вони були лібералами, вона – безперечний неоконсерватор в питаннях зовнішньої політики. Вони вважали ООН корисним форумом для розробки мирних рішень, вона ж розглядала ООН як небезпечне місце, де конфлікти мають тенденцію

збільшуватися. Вони улещували представників Африки в ООН і часто представляли африканську точку зору у Вашингтоні. Вона дотримувалася лінії Рейгана, яка помітно дружелюбіша до Південної Африки. Ці відмінності не тільки особистісні, вони відображають різницю в підході між адміністраціями Картера і Рейгана» [8].

Діяльність неоконсерваторів на державних посадах завжди характеризувалася своїм стилем. Багато хто сприймав неоконсерваторів як зайво агресивних і вважали, що вони беруть на себе занадто багато повноважень, якими де-факто не володіють. Схильність до гостроти взаємин, притаманна Дж. Кіркпатрік, виявилася не тільки в діяльності на міжнародній арені, але і в її відносинах з колегами по адміністрації. Вона, зокрема, була втягнута в конфлікт з держсекретарем А. Хейгом. Він пішов із займаної посади 5 червня 1982 г, що, на думку Дж. Ермана, розв'язало руки Дж. Кіркпатрік і позбавило її зайвого втручання держдепартаменту на весь період її роботи на Іст-Рівер [5, с. 151]. На думку С. Фінгера, Дж. Кіркпатрік говорила і діяла виходячи з політичних переконань, як представник рейгановського Білого дому, тобто, за американськими стандартами, надзвичайно ідеологічно. «Вона критикує тих, хто вірить, що американці повинні концентруватися на загальнолюдських цінностях ... У той же час, вона твердо переконана, що американська концепція свободи і демократії перевершує марксизм або будь-який інший суспільний лад. Тим часом її критика спрямована на тих, хто відсунув на другий план національні інтереси Штатів, особливо в боротьбі Сходу і Заходу, що має глибоко моральне значення» [8]. З погляду самого досліджуваного нами історичного діяча такий підхід був більш ніж виправданий тим, що вона вступила на посаду, за її власною оцінкою, в самий розпал холодної війни. «Під час вторгнення (СРСР в Афганістан – С. М.), ми були в розпалі холодної війни, на піку гонки ядерних озброєнь і радянська загроза була нашою найбільшою нагальною проблемою», – відзначала Дж. Кіркпатрік в одній зі своїх публікацій [9, с. 274].

Окремої уваги заслуговують члени команди, яку Дж. Кіркпатрік підбрала для роботи в ООН. «Тільки ті, хто походив з *Commentary*–Джорджтауна–неоконсерваторів, були допущені під внутрішнє коло» [8], – писав в 1983 р. політичний публіцист, С. Фінгер, який 15 років служив в американській місії ООН. На думку Дж. Ермана, вона сформувала персонал з однодумців, а не з професійних дипломатів. У свою команду в якості свого консультанта вона, зокрема, привернула юриста–міжнародника А. Герсона, К. Гершман став старшим радником, Х. Сорзано, кубинський вигнанець, – представники в Економічній і Соціальній раді. К. Адельман – першим помічником, Ч. Ліхінштейн – представником в Раді Безпеки, Дж. Шатан був призначений спічрайтером [5, с. 15–151].

Дослідник діяльності неоконсерваторів М. Фрідман, зазначав, що, на думку багатьох представників руху, Дж. Кіркпатрік, як і її попередник П. Мойніхен, прямувала в ООН для ведення бою проти поширення комунізму, із завданням просування підтримки Ізраїлю. Погляди Дж. Кіркпатрік і Рейгана на Ізраїль в чому збігалися. Вона вважала його молодію країною роботаг, піонерів в приборканні невіддатливої землі [1, с. 154]. В цілому підтримка Ізраїлю завжди була невід'ємною доктринальною особливістю зовнішньополітичної

концепції американських неоконсерваторів. Пов'язано це було, насамперед, з тим, що з одного боку абсолютна більшість з них були дітьми єврейських іммігрантів, а з іншого – їх головна електоральна база – правоконсервативні християни – мали по відношенню до Ізраїлю солідарні почуття як країни, даровавшій світу християнство. Особливо турботливе ставлення до Ізраїлю, а також прихильність до власної доктрини «подвійних стандартів», засвідчили ряд промов Дж. Кіркпатрік, адресованих Генеральній Асамблеї і Раді Безпеки ООН. Зокрема в жовтні 1981 вона назвала смерть єгипетського лідера А. Садата трагічною втратою не тільки для єгипетського народу, а й для всього світу [10, с. 3]. Така оцінка була наслідком, не тільки Кемп-Девідських угод убитого президента з Ізраїлем 1978 р. але і його зближенням з США, яке супроводжувалося денонсуванням договору про дружбу з СРСР. Поза трибуни ООН Дж. Кіркпатрік була ще більш жорстка в оцінці ситуації на Близькому Сході. У 1981 р. вона, серед іншого, стверджувала, що знищення Ізраїлю входить в глобальний план Радянського Союзу, нав'язаний йому Організацією Визволення Палестини [11, с. 14–16].

Американські історики неоконсерватизму, відзначають велику важливість питання взаємин ООН і США для представників цього ідейно-політичного руху. У 1970-х, ще до призначення Дж. Кіркпатрік, за зауваженням С. Харпера і Дж. Кларка зійшла лавина неоконсервативної критики ООН, як неефективної в управлінні структури. «Багато років Дж. Кіркпатрік, Н. Подгорець і Д. Мойніхен були скептичні щодо ООН, вимагаючи реалістичною переоцінки відносин США з світової інституцією», – відзначала дослідник Дж. Піл [12, с. 147]. Дж. Кіркпатрік, як і інші неоконсерватори була впевнена, що СРСР не поважає ООН як механізм вирішення конфліктів або систему стримування і протидії [4, с. 58].

Спираючись на свій досвід діяльності в ООН Дж. Кіркпатрік, приділила велику увагу можливостям роботи американських представників в цій організації, зберігши при цьому значний скептицизм щодо її реальних можливостей. ООН, на її думку, дійсно була інституцією, в якій більшість претендує на право вирішувати для всього світу, що є законним, а що незаконним. «Проте члени ООН не так єдині, як це передбачає Статут організації. Вони не єдині в тому, що означають всі найважливіші принципи, тому, що мають різні політичні погляди» [10, с. xvi], – вказувала на ключову слабкість організації Дж. Кіркпатрік.

Після завершення роботи на Іст Рівер, Дж. Кіркпатрік присвятила ряд наукових робіт оцінці та аналізу інституційних і процедурних особливостей прийняття рішень в ООН. В одній з них вона виділила чотири особливості сучасної їй дійсності ООН:

1. Серед членів ООН відсутній консенсус щодо цінностей і стандартів оцінки, причин і наслідків, цілей і засобів, того, що є реальним, а що ні, і того, як приймати рішення. У цій системі епістемологія і етика не детерміновані якою-небудь угодою або емпіричним свідченням, але – залежать від більшості голосів.

2. У такій системі координат країни-сателіти СРСР створюють згуртовані блоки. У той час як інші країни, переважно демократичні, розділені.

3. Така практика уявлення про реальність в залежності від політичної кон'юнктури безумовно, більше відповідає

марксизму, ніж західним концепціям про науку, правді і логіці.

4. Ключовим аспектом, який зумовлює голосуванням більшості, є перехід рішень в ідеологічну площину, на протидію їх поданням в якості поглядів світової спільноти [10, с. xvii].

У той же час дослідниця-політик відзначала гостру необхідність для США брати участь у дебатах, а також активній роботі над відстоюванням кожного питання, навіть якщо результат і рішення приречені. «Ми в 1981–1985 рр. в ООН намагалися діяти саме таким чином, в той же час, працюючи в інших напрямках для посилення американської позиції» [10, с. xx–xxi].

Життя у світовій політиці для Дж. Кіркпатрік була пов'язана і з низкою подій, які змінювали хід історії. Можливо найбільш драматичне з них трапилося в 1983 р. В ході засідання Ради Безпеки ООН в вересні представник США відтворила його учасникам аудіо запис переговорів із землею пілота радянського перехоплювача, який збив пасажирський лайнер корейських авіаліній. Вона цілком поклала провину за трагедію над Японським морем на СРСР, військове керівники якого дали команду на знищення повітряного судна, незважаючи на наявність ознак його суто цивільної належності, і зазначила, що Радянський Союз залишається, мабуть, єдиною державою, чий народ не знає правди про подію [13]. Москва отримала сильний політичний удар. Весь сценарій її дипломатів напередодні засідання був зруйнований. Незабаром, представник СРСР визнав факт знищення «Боїнга» радянськими силами ППО.

Дослідники американського неоконсерватизму, сходяться на думці про те, що каденція Кіркпатрік в ООН, поряд зі службою інших неоконсерваторів в першій президентській адміністрації Рейгана є періодом їх найбільш чисельного представництва у федеральному уряді і найбільшого впливу на зовнішню політику США за всю попередню історію.

У той же час більшість істориків неоконсерватизму і біографів його лідерів переконані в тому, що, незважаючи на усе представництво неоконсерваторів, кабінети, які вони займали перебували далеко від прийняття державних рішень. «Як заступники та асистенти, а також послі, неоконсерватори мали можливість здійснити досить посередній внесок у адміністрацію Рейгана» [14, с. 356–357]. Таку думку висловив Р. Крокет. Харпер і Кларк у свою чергу відзначають, що Дж. Кіркпатрік була фігурою вищого рангу в адміністрації Рейгана, проте вона була тільки послом, а не особою, що визначає політику держави. Рейган не призначив її радником з питань нацбезпеки після відставки У. Кларка в 1983 р, це було важливим індикатором прихильності президента традиційним зовнішньополітичним елітам, перед ідеологічно переконаними неоконсерваторами подібними до Дж. Кіркпатрік [4, с. 174–175].

Неоконсервативний підхід до оцінки більшості існуючих механізмів системи міжнародної безпеки зводиться до визнання їх неієвності, виходячи з чого здійснюється легітимізація застосування Вашингтоном сили на міжнародній арені, яка, на думку неоконсерваторів, є необхідною умовою для перемоги близьких американському суспільству цінностей. На приклад, в публікаціях відомого представника нового покоління неоконсерваторів історика Р. Кейган, система

міжнародної безпеки початку XXI ст. піддається самої жорсткій критиці. Є підстави вважати, що саме таких концептуальних координат дотримувалися ряд впливових діячів адміністрації Дж. В. Буша, втім, не ставили публічно під сумнів доцільність діяльності США в ООН. Основи цієї концепції були закладені в академічних та політичних працях, а також досвідом урядової діяльності Дж. Кіркпатрік. У цьому зв'язку її місце в історії виходить за рамки епохи Рейгана, а сама Дж. Кіркпатрік може розглядатися в якості чільної засновниці зовнішньополітичної доктрини американського неоконсерватизму, що представляє собою єдину відому нам результативну спробу висунути альтернативу пануючому після другої світової війни в Білому домі ліберально-реалістській та ліберально-транснаціоналістській концепціям.

Список використаних джерел

1. Friedman M. The Neoconservative Revolution / Murray Friedman. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 310 p.
2. Reagan R. Nomination of Jeane J. Kirkpatrick To Be United States Representative to the United Nations, January 20, 1981. The American Presidency Project. – URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=43456>.
3. Kirkpatrick J. Dictatorships and Double Standards [Electronic Resource]: Commentary, November, 1979. – Mode of access: URL: <http://www.commentarymagazine.com/article/dictatorships-double-standards/>
4. Halper S., Clarke J. America Alone. The Neo-Conservatives and the Global Order. – Cambridge university press, 2005. – 384 p.
5. Ehrman J. The rise of neoconservatism. Intellectuals and foreign affairs 1945–1994 / John Ehrman. – Yale, 1995. – 241 p.
6. Nomination of Jeane Kirkpatrick, 97th Congress, 1st session, January 15. [Electronic Resource]: Congress, Senate, Committee of Foreign Relations, 1981. – URL: <https://www.congress.gov/nomination/97th-congress/54>
7. Interview with Jean Kirkpatrick. New-York Times, January 30, 1981.
8. Finger S. M. Profile: Jeane Kirkpatrick at the United Nations / Seymour Maxwell Finger // The Foreign Affairs. – Winter 1983. – P.436–457.
9. Kirkpatrick J. Making War to Keep Peace / Jeane Kirkpatrick. – New-York: Harper. – 384 p.
10. Kirkpatrick J. Legitimacy and Force. National and International Dimensions / Jeane Kirkpatrick. – New Brunswick, 1988. – 426 p.
11. Kirkpatrick J. Dishonoring Sadat / Jeane Kirkpatrick // The New Republic. – November 11, 1981. – P.14–16.
12. Peele G. Revival and Reaction: The Right in Contemporary America / Gillian Peele. – Oxford University Press, 1984. – 280 p.
13. Kirkpatrick J. Speech to the United Nations regarding KAL flight, 007. – September, 1983. Video source. – URL: <http://www.youtube.com/watch?v=yvXjWImtcNA>
14. Crockatt R. The Fifty Years War: The United States and the Soviet Union in World / Richard Crockatt. – London: Routledge, 1996. – 448 p.

Mochalov E. A., graduate student, Kiev national Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), Mochalov.ml@gmail.com

Jeane Kirkpatrick as US representative to the UN (1981–1985)

The article analyzes the activities of Jeane Kirkpatrick as US representative to the UN as an example of one of the highest neoconservatives involvement to the government. The author concludes that Kirkpatrick's diplomatic post was one of the highest, but she hadn't much opportunities to implementation of the neoconservative concept of US foreign policy.

Keywords: American neoconservatism, the United Nations, Jeane Kirkpatrick, the United States, the Cold War, Ronald Reagan.

Мочалов Е. А., аспірант, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), Mochalov.ml@gmail.com

Деятельность Джин Киркпатрик на посту представителя США в ООН (1981–1985 гг.)

Анализируется деятельность Джин Киркпатрик в должности представителя США в ООН в качестве примера одного из самых высоких

вовлечений неоконсерваторов в государственную власть. Автор приходит к выводу о том, что, хотя дипломатическая должность Киркпатрик и была одной из самых высоких, она не имела значительной возможности воплощать в жизнь неоконсервативную концепцию внешней политики.

Ключевые слова: Американский неоконсерватизм, ООН, Джин Киркпатрик, США, холодная война, Рональд Рейган.

* * *

УДК 904.101

Халилзаде А.,
докторант кафедры источниковедения,
историографии и методики, Бакинский
государственный университет (Азербайджан, Баку),
zamrahov@gmail.com

МАССОВОЕ ИСТРЕБЛЕНИЕ ЛЕЗГИНЦЕВ В КУБИНСКОМ УЕЗДЕ АЗЕРБАЙДЖАНА В 1918 ГОДУ

Говорится в основном о героическом сопротивлении лезгинского народа против кровавых армянских бандформирований. В статье даны сведения о нескольких героях лезгинах, совершивших подвиги в борьбе против армянских бандитов. Одновременно отражены те события, которые связаны с массовыми погромами и убийствами, совершенными армянскими националистами против мусульманского населения Кубинского уезда.

Ключевые слова: массовые убийства, лезгинские отряды, национальная рознь, лезгиноязычные народы, село Кузун.

(статья друкується мовою оригіналу)

Захватнические империи, враги, одни могущественнее других, время от времени, пытались частями захватить территорию огромной азербайджанской страны, сфальсифицировать ее историю, предать ее забвению для будущих поколений: «После обретения Азербайджанской Республикой независимости появилась возможность создать объективную картину исторического прошлого нашего народа» [1, с. 2].

Геноцид, неоднократно совершенный против азербайджанского народа, и в течение многих лет, не получивший свою политическую и правовую оценку, также является одной из нераскрытых страниц истории.

Назвав события, произошедшие в начале XX века в Кубинском уезде, просто словом «трагедия», нельзя полностью раскрыть всей сущности этих зверств. Уничтожение тысячи людей, мирного населения, женщин, детей и стариков, подвергая их мучениям и пыткам, было страшным и невыносимым убийством [2, с. 13].

В 1918 году в Кубинском уезде армянские дашнаки и большевики начали осуществлять безжалостную расправу против местного населения. В боях, приведших к победе над объединенными силами армянских дашнаков и большевиков, участвовало и лезгинское население, заслуга которых была немаловажна. Выражая свое отношение к Кубинским событиям, общенациональный лидер Гейдар Алиев особо подчеркнул: «В этих событиях были убиты мусульмане» [2, с. 7]. Такого рода заявления доказывают, что геноцид, осуществленный в Кубе, был направлен не только против тюркского населения, но и против являющихся мусульманами лезгин, татов и другого населения. Согласно архивным документам, после того, как население лезгинских сел, расположенных вокруг Кубы, начинало борьбу против армянских дашнаков и большевиков, на борьбу поднималось и население других деревень. Под руководством жителя Кусарского села Джагар Хатам ага Джагарви и жителя деревни Кузун Мохибали Эфенди Кузунви борьба приняла организованный характер. После этого Али бек Зизикский, беки из Хачмазской деревни Шихляр, Гамдулла Эфенди из Девечи, гагач Маил из села Гонаг и